

VÕHANDU JÕE ARENGUKORIDORI UURING

VÕHANDU JÕE ARENGUKORIDORI UURING

1.10.2020

Raekoja plats 8
51004 Tartu
tel +372 740 9800

Maakri 29
10145 Tallinn
tel +372 617 7690

Hendrikson & Ko
www.hendrikson.ee
hendrikson@hendrikson.ee

Sisukord

SISSEJUHATUS	7
1 JÕE OMANDIKÜSIMUS	9
2 JÕELIIKLUS	10
2.1 Üldised teemad	10
2.2 Sadamad, sildumisrajatised ja veeskamiskohad	12
3 JÕE PUHKEVÄÄRTUS	14
3.1 Puhkemajandus	14
3.2 Puhkealade võrgustiku arendamine	15
4 HÜDROENERGEETIKA JA VESKIPAISUD	18
5 KAITSELADE SOTSIAAL-MAJANDUSLIK MÕJU	20
6 KÕRGVEEPIIR JA JÕE VOOLUSÄNGI MUUTUSED	23
6.1 Kõrgveepiiri määramine ja üleujutusoht	23
6.2 Jõe voolusängi muutumine	25
7 VÕHANDU KUI „LÕHEJÕGI“	26
8 KOKKUVÕTE	27
Lisa 1 Võhandu jõel ja jõe kallastel paiknevad objektid ja nendega seotud ideed	28
Lisa 2 Võhandu jõe kasutusega seotud õigusaktid ja nendest tulenevad reeglid	29

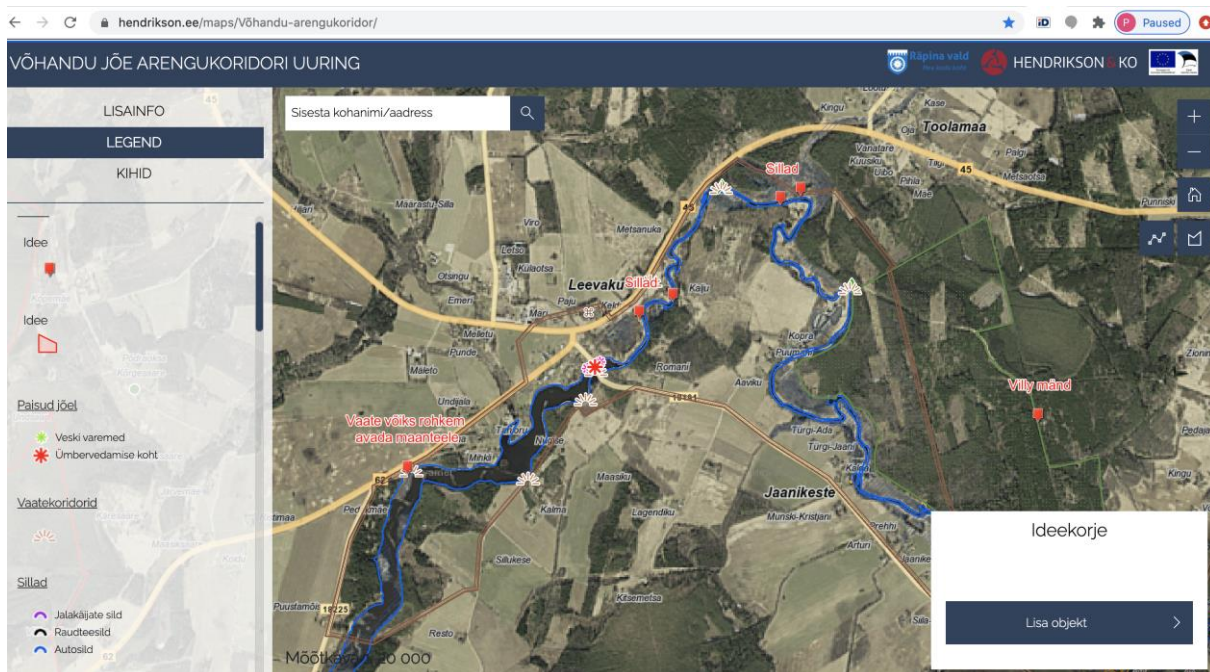

SISSEJUHATUS

Võhandu jõe arengukoridori uuringu eesmärgiks on välja selgitada Võhandu jõe ja kaldapiirkonna jätkusuutlikud arenguvõimalused ning esitada soovitusel jõe kasutamistingimuste seadmiseks koostatavas Räpina valla üldplaneeringus. Uuring on sisendiks ka Võhandu jõe ürgoru kaitseala koostatavale kaitsekorralduskavale¹. Uuringu viis läbi OÜ Hendrikson & Ko Räpina Vallavalitsuse tellimisel ja Euroopa Sotsiaalfondi vahendite toel.

Uuringu ala hõlmab Räpina valla piiridesse jäävat Võhandu jõge ja lähiümbrust. Ala ulatub Võru-Põlva maakonna, Paidra-Jõeveere küla piirilt kuni Lämmijärve suudmeni, jõe kogupikkus on Räpina vallas 73 km. Võhandu jõgi on lõiguti väga eriilmeline. Selgelt eristub keskjooks Leevilt Reoni, kus jõgi voolab kitsas, paljanduvate liivakivi müüride vahelises ürgorus. Uuringus käsitletakse jõega seotud võimalusi ja vajadusi kogu Räpina valda jäävas lõigus.

Uuringu tulemuste väljaselgitamiseks töötati läbi olemasolevad materjalid (viidatud vastavates teemapeatükides), koondati infot välitöödel ja suheldi asjakohaste ametkondade ja huvigruppidega. Uuringu koostamise hetkel riigis valitsevast eriolukorrast tulenevalt asendati esmalt plaanitud arenguseminar virtuaalsete töökoosolekutega. Veebikeskkonnas Zoom viidi läbi töökoosolekud maratoni- ning matkakorraldajate (21.04) ja puhkemajandusettevõtjatega (22.04), samuti külaseltside ja kogukonna esindajatega (21.04), piirkonna maaomanikega (6.05), Keskkonnaametiga (22.04), hüdroenergiajaamade omanikega (6.05). Võhandu jõe kasutuse alaseid ideid paluti kõikidelt huvilistelt veebipõhise kaardirakenduse <https://hendrikson.ee/maps/Võhandu-arengukoridor/> kaudu. Samal veebiaadressil asub ka uuringu kaardipõhine infokogu. Koondatud info sünteesimise tulemusel töötati välja soovitusel ja kasutustingimused. Hetkeolukord jõel ja jõe kallastel asuvate objektide osas koondati ka skemaatilisele joonisele, sellele lisati ka ideekorjes saadud arendusmõtted (vt lisa 1).

Võhandu jõe arengukoridori kaardirakenduse ekraanitõmmis

¹ Seisuga 14.05.2020 on keskkonnaametis töös kaitse-eeskirja uuendamine. Projekteeritava kaitseala piirid on kantud EELISesse ja selle põhjal ka käesoleva uuringu veebipõhisesse rakendusse.

Uuringu koostasid Hendrikson&Ko eksperdid Liina Härm, Kaile Eschbaum, Pille Metspalu ja Jaanus Padrik. Uuringu läbiviimisel osalesid aktiivselt Räpina Vallavalitsusest abivallavanem Riho Luht ning planeeringute ja maakorralduse spetsialist Miiä Kasearu ning Räpina Vallavalitsuse partnerid uuringu läbiviimisel MTÜ Võhanduveere, MTÜ Leevakk ja MTÜ Spordiühing Ekstreempark. Kasulikku infot uuringu koostamiseks on jaganud Meelis Tambets ja Anne Pöldvere. Hendrikson&Ko tänab kõiki uuringu valmimisele kaasaaidanud.

1 JÕE OMANDIKÜSIMUS

Võhandu jõgi on hetkel sarnaselt teiste Eesti suuremate vooluveekogudega avalikult kasutatav veekogu². Avalikult kasutataval veekogul on lubatud veevõtt, suplemine, veesport veel liikumine ja kalapüük õigusaktides sätestatud korras. Veekogu avaliku kasutamisega ei tohi tekitada kallastel paiknevale eramaa omanikule kahju.

Võhandu jõe kaldal maad omavate isikute poolt on esitatud taotlusi jõe erastamiseks³. Maareformi läbiviimise alguses võeti seisukoht, et jõeale ulatuvaid maatükke eraomanikele ei tagastata. Algne seisukoht muutus reformi käigus, tänaseks puudub ühene selgus, kas jõe kallastel paiknevate erakinnistuste huvides on otstarbekas läbi viia nõ ribamenetlus või mitte. Maa-amet on olnud seisukohal, et maareformi tervikuna läbiviimise eesmärgil on ainus võimalus maa riigi omandisse jätmise⁴. Arutatud on ka jõe võimaliku munitsipaalomandisse jätmist, kuid teadaolevalt puudub Eestis hea praktika, kuidas seda läbi viia. Keerulisemaks muudab munitsipaalomandi võimalikkuse asjaolu, et jõgi jääb kahe omavalitsuse ja kahe maakonna territooriumile.

Võhandu jõe teljeni ulatub Räpina valla piires 21 katastriüksust. Valdavalt on tegemist maatulundusmaadega.

Jõe võimaliku erastamisega võivad kaasned järgmised mõjud:

- Oht jõe avaliku kasutuse piiramisele

Eraomandis oleva jõelõigu puhul võib omanikul tekkida soov piirata avalikku kasutust, seda kas füüsiliselt takistades või reguleerides läbipääsu, võttes selle eest tasu. Selline käsitlus läheks vastuollu Eesti igameheõigusega ja avalikult kasutatava veekogu mõttega. Veekogude avalikku kasutust rõhutab Eesti õigusruumis kallasraja mõiste, mille eesmärgiks on veekogudele vaba juurdepääsu tagamine ja veel liiklejate maismaale pääs. Jõe sulgemist reguleerivad ka teised õigusaktid (nt kalapüügieeskiri, mis keelab sulgeda püünistega üle 1/3 vooluveekogust; käsitletud ei ole sulgemist muul otstarbel). Jõe(lõikude) erastamisega seatakse kahtluse alla nimetatud põhimõtete toimivus ja antakse asjatut lootust erahuvide domineerimisele jõel. Jõe erastanud isiku võimaliku jõe sulgemisega kaasnevate probleemide lahendamisele, jõe „taasavamisele“ kulutatakse sel juhul suurel määral ametkondlikku ressursi.

- Oht täiendavale sotsiaalsele kihistumisele jõe kallaste asustuses

Võimalus jõgi erastada meelitaks piirkonda eeldatavalt jõukaid uuelanikke, kes eristuvad praegusest elanikkonnast nii elustiili kui väärtushinnangute poolest. Potentsiaalselt võib kujuneda selgelt eristuv staatuskiht, „eliit“. Sotsiaalne mitmekesisus mängib küll ka positiivset rolli, pakkudes uudseid arenguteid. Siiski on ühiskonna stabiilsuse huvides oluline, et mõni erinevus ei kasvaks nii suureks, et jagaks inimesi vastandlikesse leeridesse.

- Oht jõega seotud väärtuste alakasutusele või kadumisele

Võhandu jõgi on lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse arvatud jõgi. Jõgi on lõiguti loodusväärtusena kaitse all nii Natura 2000 loodusala kui ürgoru

² Vabariigi Valitsuse korraldus 08.03.2012 nr 116

³ tuginedes maareformiseaduse § 22¹, mille järgi võib kinnistu koosneda elamualuse katastriüksusega vahetult külgnevatest katastriüksustest, kui nende vahel asub halduspiir või teisele isikule kuuluv tee, oja või jõgi, maaparandussüsteemi magistraalkraav või muude tehnovõrkude ja -rajatiste alune maa

⁴ Maa-ameti kiri nr 11.12.2018nr 6-1/18/15651-2 Räpina vallavalitsusele

kaitsealana. Võhandu on laialt kasutatav veematkamiseks ja -spordiks, jõe kallastel asub mitmeid puhkekohti ja vaatamisväärsusi. Nimetatud väärtused on olulised nii piirkonna elanike kui ka külastajate jaoks, nende jäämine eraomandisse võib kaasa tuua väärtuste alakasutuse või kadumise. Arvestades asjaolu, et loodusväärtuste kaitse on riigi ülesanne, on otstarbekas ka Võhandu jõgi jätta tervikuna riigi omandisse.

- Kasvav omanikutunne

Jõe eraomandi võimaldamine suurendab eeldatavalt omanikutunnet. Sellega kaasnevad ka positiivsed asjaolud nagu omandi korrastamine - jõe puhastus veeliiklejate poolt veele jäetud plastprügist, veele kukkunud puudest; jõe hea seisundi tagamiseks kallastel veekogu saastavate tegevuste piiramine; puhkemajandusliku koormuse võimalik reguleerimine ja piiramine. Siiski on omanikutunne täheldatav juba praegu, mil veeäärsete kinnistute omanikud panustavad nii veepeegli korrashoidu kui jõekallaste puhastamisse.

Kokkuvõttes ei kaalu jõe(lõikude) võimaliku erastamisega kaasnevad potentsiaalsed positiivsed mõjud üles sellega eeldatavalt kaasnevate negatiivsete ilmingute mõju. Jõega seotud väärtuste – kalarikkus, veeliiklus jne – säilimise tagamiseks on oluline jõe avalik kasutus, mida kõige paremini saab tagada läbi jõealuse maa riigi omandisse jätmise.

2 JÕELIIKLUS

2.1 Üldised teemad

Võhandu jõgi jaguneb veeliikluse vaatest mitmeks lõiguks, mida eraldavad veesõidukiga ületamatud paisud – Paidrast Leevini, Leevilt Leevakuni, Leevakult Rāpinani, Rāpinast suudmeni. Neis kohtades on jõel pikemalt kulgeda sooviv veeliikleja sunnitud oma sõiduki maale tooma, ümber paisu vedama ja paisust allavoolu jälle veeskama (nn ümbervedamiskohad, vt skeem lisas 1 ja kaardirakendus). Lisaks on hulganisti lagunenenud vanu veskipaise, sisuliselt tehiskärestikke, mis aga kõik on veeliiklejatele läbitavad. Pigem on kõrgveega vaevu läbitavad osa jalakäijate sildade aluseid – uute sildade rajamisel tuleks sellega kõrguse valikul arvestada ning praegu nende juures üle vaadata maabumis- ja veeskamisvõimalused.

Veeliikluse olukorra, vajaduste ja võimaluste hindamisel on lisaks uuringu koostajate ekspertteabele lähtutud infost, mis on kogutud vestlustest kogukondade esindajate, turismiettevõtjate, Võhandu maratoni korraldajate ja osalejatega. **Järgnevalt on välja toodud olulisemad teemad, mida tuleb silmas pidada veeliikluse arengu kavandamisel.**

- Veeskamis- ja puhkekohtade võrgustik

Puudust tuntakse korrastatud maabumis- ja veeskamiskohtadest paisude juures ning täiendavatest puhkekohtadest, kus oleks tagatud esmased vajadused – kuivkäimla, lõkke- või grillikoht, telkimisplats, võimalusel joogivesi. Olulisemates peatuspunktides võiks olla rajatud kerge paadisild, aga enamasti piisaks ka looduslikust kaldast, mis vajadusel on vaid tugevdatud pinnasega äratallamise vältimiseks.

RMK ja era-puhkekohad on praegu olemas orienteeruvalt 10 km järele, pikem vahe on vaid Reo ja Leevaku vahel, kuhu on ka võimalik uus asukoht Ruusale pakutud. Pigem on küsimus nende

platside mahutavuses kasutuse tippajal (nädalavahetused), kuivõrd veeliiklejatele lisaks kasutavad neid enamasti ka maad mööda matkajad. Seetõttu võiks täiendavate puhkekohtade rajamisel pikemas perspektiivis kaaluda ka vaid vett mööda ligipääsetavaid kohti.

- Paisud kui takistused või atraktsioonid

Paisude olemasolu nähakse erinevalt – ühed veeliiklejad leiavad, et taolised tõkked tuleks jõelt eemaldada, et vältida sunnitud kaldale minekuid ja paatide ümbervedamist; teised peavad seda osaks Võhandu jõel sõitmise erilisusest. Lahendustena peetakse silmas nii paisude lammutamist (mis tähendaks ka hüdroelektrijaamade tegevuse lõpetamist, aga võimaldaks kunstkärestike loomist ja sinna täiendavate atraktsioonide rajamist, nt *riversurf*) kui ka kalatreppidega koos paatide läbipääsude rajamist (harjas-kalapääsud vm). Alternatiividena võiks kaaluda ka erinevaid tehnilisi lahendusi, nt lüüs, paadilift jms. Praegu on osa matkakorraldajaid jaganud mitmepäevaste sõitude marsruudi just paisude asukohtade järgi – kui paisud säilitatakse, saab seda silmas pidada ka tulevikus ning kavandada mh teenuseid, ligipääsetavust jms seda silmas pidades.

- Jõe tähistamine

Vajalikuks peetakse läbipääsu tähistamist (eelkõige paisjärvedel) roostikest, kus eksimisvõimalus on suur, sest lihtsasti märgatav peamine voolusäng kaob. Teisalt on vajalik sildade tähistamine oluliste orientiiridena oma asukoha õigel määramisel, mh häda korral. Sildade nimed tuleks tähistada nii vee poolt veeliikleja jaoks kui ka maantee poolt saatemeeskonna või abistajate jaoks. Praegu vaid Võhandu Maratoni ajaks paigaldatavad nõ kilomeetripostid, mis näitavad sõitjatele finišini jäänud kilomeetrite arvu, võiks tulevikus vähemalt osaliselt paigaldada püsimärgistusena, mida saaks lisavõimalusena kasutada muu vajaliku info viitamiseks – reeglid jõel, kaugus järgmise puhkekohani vm oluline.

- Jõe juurdepääs

Eraldi probleemiks on jõe äärde viivaid treppe sulgevad pörkepiirded maanteesildadel (vt fotod 2.1 ja 2.2) ning pörkepiirete ulatus piki maanteed, mis takistab mahapöörde rajamist veeskamiskoha juurde, isegi kui selleks on sobiv maatükk ja pinnastee olemas. Samuti on vajalik sildade tähistamine nii vee kui maantee poolt, mis aitab orienteeruda nii veeliiklejatel kui nende saateautodel. **Neis küsimustes on vaja leida lahendus koostöös Maanteeametiga üldplaneeringu protsessi käigus.** Liiklusohutuse tagamise kõrval tuleb arvesse võtta ka veeliikluse ohutuse tagamise vajadust, mh rajada ligipääsud jõele ja tähistada sillad veeliiklejate vajadusi silmas pidades.

Fotod 2.1 ja 2.2. Pörkepiirded Võuküla maanteesillal, mis takistavad pääsu maanteele.

Põhimõttelise küsimusena on kerkinud ka Võhandu **jõe arvamine laevatatavate siseveekogude nimekirja** (suudmest Võõpsu sadamani või Räpinani). Veeteede Ameti poolt vaadates on see eelkõige küsimus vajadusest kohaldada riikliku järelevalvet sellel veealal liiklemisele. Praegu lähtub kogu liiklus jõel veeseadusega kehtestatud määrusest *Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded*. Laevatataval siseveekogul hakatakse aga lähtuma meresõiduohutuse seadusest, millega on kehtestatud määrus *Laevatatavatel sisevetel liiklemise kord*. Viimane on oluliselt mahukam ja detailsemate nõuetega nii veeliiklusele kui liiklejatele.

Üheks maapealseid tegevusi mõjutavaks muutuseks oleks näiteks kallasraja laiuse muutumine: kallasraja laius suureneks 4 meetrit 10 meetrini. **Kuni Võõpsu sadamas ei ole plaanis suuremaid sisulisi arendusi, mis veeliikluse tihedust oluliselt tõstaks või tooks sinna nt reisilaevaliikluse, ei tundu järelevalve suurendamine vajalik ja veeliikluse korraldamiseks piisab lihtsamast, veeseadusega paika pandud korrast. Kui aga lähiaastatel plaanitakse Võõpsu sadama tegevuse laiendamist, on otstarbekas esitada taotlus jõeosa laevatatavate siseveekogude nimekirja arvamiseks juba praegu, kuna see eeldab seadusemuudatust ja täpse reglemendi puudumise tõttu võib olla pigem aeganõudev protsess.**

2.2 Sadamad, sildumisrajatised ja veeskamiskohad

Jõe vaadeldavas osas on vaid üks sadamaregistrisse kantud sadam – Võõpsu. Sadam asub jõe alamjooksul, vasakkaldal vaid 2,5 km enne suubumist Lämmijärve. Sadamas on statsionaarne kai, ujukaid, slipp. Sügavused jõesuudmest sadamani on mõõdistatud Veeteede Ameti poolt 2006. aastal. Sissesõit jõkke on tähistatud hooajaliste toodritega ja päevamärkidest sihiga. Sihi telg ei vasta täpselt sügavaimale sissesõiduteele, kuid kuna kriitilised sügavused on vahetult jõesuudme ees, ei ole see ohuks, kui ujumärgistuseni jõudmiseks kasutatakse sihti selle välimises osas. Kuigi pea kogu jõelõigul suudmest Võõpsuni on saavutatav u 1,8 m sügavusega laevatee, **siis vähima sügavuse määrabki suudme esine järves, kus sügavust vaid 1,2 m**. Vallal on olemas plaan puhkeala rajamiseks sadamaga piirnevale maa-alale. Selgitamist vajab sadamateenuste laiendamise perspektiiv valla kui sadama omaniku poolt, nt paaditankla rajamine jms, arvestades ka Räpina sadama suhtelist lähedust (u 5,5 km). Maa poolt on sadamale tänavalt ligipääs olemas ja puhkeala eskiisis saab arvestada paaditreilerite manööverdusvajadusega slipi juures. Arvestades veeturismi populaarsuse kasvu, sadamatevõrgu tihendamist ja teenuste pakkumise kasvu ka sisevetel ning mitmeid teemat populariseerivaid projekte, võiks Võõpsu sadama tähtsus kasvada nii kohalike jaoks kui ka turismisadamana. Sõltuvalt valla võimekusest arendada lisaks Räpina sadamale veel üht sarnast objekti, tasub alternatiivina kaaluda Võõpsu sadama arendamist operaatori abiga.

Täiendavalt on paadisadama-mõõtu rajatised kavas Ruusal, kuhu puhkeala osana peaks valmima ka kaid ja slipp ning Leevakul, kuhu samuti rajatakse väiksem sildumisvõimalus. Eraldi slipp on olemas veel Leevil ja Räpinas (Võru mnt juures). Kuivõrd traileril vette lastavate paatide kasutamine Räpinast ülesvoolu on erandlik, siis täiendava slipi vajadust vahearuande etapis ei nähta.

Fotod 2.3 ja 2.4 Leevakule rajatav puhkeala koos slipiga.

Valdavaks sildumisrajatiseks Võhandu jõel on ja ilmselt saab ka edaspidi oma lihtsuse ja sobivuse tõttu olema väike vaiadel- või ujukai. Nende rajamisel tuleb arvestada jõe laiuse ja sügavama osa asukohaga (sh selle muutumise võimalusega aja jooksul) nii, et liiklusele jääks vabaks vähemalt 1/3 jõe laiusest, sh jõe sügavam osa. Maaomanike huvi olemasolul ja keskkonnakaalutlustel lubatavates asukohtades võiks kaaluda ka sootide (vanajõgede) kasutamist paadikanalina ning vältida nii sildumisrajatistega jõe veeliikluseks kasutatava laiuse vähendamist.

Veeskamiskohtadena käsitletakse siinkohal eelkõige paisude juures olevaid, kus maaletulek ja uuesti vetteminek on vältimatu (Leevi, Leevaku, Röpina), samuti maanteesildade juures olevaid veeskamiskohti, mida kasutatakse veematka alguse või lõpp-punktina (Süvahavva/Viia, Reo, Pindi, Võuküla, Nulga). Heal tasemel turismiteenuse pakkumiseks vajavad need kõik suuremal või vähemal määral korrastamist. Eriti ebamugavate või isegi ohtlikena on välja toodud Leevi ja Röpina maabumiskohti. Oluline on siin silmas pidada, et mõnes paigas asub veeskamiskoht sügaval orus, mis muudab veesõiduki maalevedamise eriti vaevaliseks.

Sisuliselt on veeskamiskoht vajalik ka kõigis puhkekohtades, aga need on enamasti juba valitud parema sobivuse järgi peatumiseks ja maaleminekuks ning nende kasutuse intensiivsus ei ole nii suur kui vältimatutel ümbervedamiskohtadel.

Puhkekohad, loodusliku või sellele lähedase kaldaga, mis kohandatud veesõidukite, eelkõige süstade jms kaldale tõmbamiseks, reeglina sildumisrajatise ei vaja. Seal on olulisemaks esmavajalikud võimalused (kuivkäimla, võimalusel joogivesi, prügi äraandmise võimalus jms) ning puhkerajatised (lõkkekoht/grill, telkimisplats jms). Need pigem ei kattu ümbervedamiskohtadega paisude juures, kuna matkajate poolt eelistatumad on looduslikumad peatuspaigad. Seal tuleb arvestada, et ka rajatistele kehtib ehituskeeluvöönd, st on vajadus seda vähendada või ehitada rajatised kaldast kaugemale. Ehituskeeluvöönd ei kehti üld- või detailplaneeringu alusel kavandatud veeliiklusrajatistele. Autodele mõeldud parkla tuleks siiski rajada kaugemale kui ehituskeeluvööndi ulatus (50 m kaldajoonest). Avalikult kasutatav tee ja manööverdusala, et paadi vee äärde maha saaks panna, võib olla ka kaldajoonel lähemal⁵.

Võimalike uute jalakäijate sildade rajamine või vanade taastamine on samuti jõe ligipääsu oluliseks osaks. Sellist lähenemist toetasid töökoosolekutel ka huvigrupid. Rohkem kui kohalike liikumisvõimaluste laiendusena on see oluline jalgsimatkajate valikuvõimaluste suurendamiseks jõe ületuskoha valikul, matkaraja varieerimisel ja erinevate vaatamisväärsuste (ka kaldast veidi eemal) ning teenuskohtade ühendamisel võrgustikuks. Uute sildade alternatiividena nimetati töökoosolekutel ka

⁵ Virtuaalkoosolek Keskkonnaametiga 22.04.

üleveoparve, nõ lahtihaagitavat silda jms. Selgelt tõusetusid korrashoiu ja turvalisuse küsimused: kes on selles valdkonnas vastutav jalakäijate ülekäigukohtade eest.

Võõpsu sadama perspektiiv

Sõltumata Räpina sadama arendamisest peamise paadiliikluse lähte- ja sihtkohana, väärib enam tähelepanu ka Võõpsu sadam. See on oluline veelemineku koht treileril paatidele (slipp vajab küll korrastamist) ja Võhandu alamjooks pakub sõiduvõimalust mh tuulisemate ilmadega, kui järvel on lainekõrgus liiga suur. Võhandu suudmeala on hinnatud püügikoht harrastuskalameestele. Kui sadama juures arendada välja kasvõi esmased teenused, oleks see täienduseks ülesvoolu jäävatele puhkekohtadele, aga pakuks uue sihtkoha ka järve poolt tulevatele veeliiklejatele. Sadamas pakutavaid teenuseid kasutaks hooajal ka suur hulk huvilisi, kes ootavad Võõpsu ujumisranna taastamist. Seega ei tohiks Võõpsu sadamat näha Räpina konkurendina ja dubleeriva kulukohana vallale, vaid võimalusena luua ka mootorpaadi kasutajatele sihtkohtade valik, et elavdada sedakaudu veeliiklust ja turismi.

Kokkuvõte ja ettepanekud:

1. Kaaluda Võhandu jõeosa (suudmest Räpina paisuni) laevatatavate siseveekogude nimekirja arvamist. Tegevus eeldab seadusemuudatust ja täpse reglemendi puudumise tõttu võib see olla pigem aeganõudev protsess.
2. Jõeliikluse elavdamiseks on vajalik rajada täiendavaid puhkamiskohti ja korrastada veeskamiskohti (vt kaardirakendus) koos mugavate juurdepääsudega.
3. Üldplaneeringus tuua välja vajadus arvestada maanteetaristu (sildade, ohutuspiirete jms) rekonstrueerimisel ja rajamisel mugav ja ohutu juurdepääsuga jõe. Maanteesildade põrkepiiretega suletud jõe äärde viivad trepid tuleb avada.
4. Ohutu ja mugava veeliikluse soodustamiseks on vajalik jõe tähistamine looduses ja kaardil. Otstarbekas on ühtse ja piirkonna eripära peegeldava tähistusega märgistada puhkekohad, roostikest läbipääsud, sillad (nii veetee kui maantee poolt).
5. Jalakäijate ülepääsude hoolduse osas on vaja konkreetset vastutajat. Soovitav on vastava mittetulundusühingu loomine omavalitsuse osalusel.

Sadamad, sildumisrajatised, veeskamiskohad ja jalakäijate sillad on kantud uuringu [kaardirakendusse](#).

3 JÕE PUHKEVÄÄRTUS

3.1 Puhkemajandus

Puhkemajanduse osatähtsus Eesti sisemaises koguproduktis ja tööhõives on kaudseid mõjusid arvestades ligikaudu 8 protsenti⁶. Puhkemajandus on maapiirkondades tähtis valdkond, mis toimib ka

---

⁶ <https://mkm.ee/et/tegevused-eesmargid/turism>

kõrvaltegevusena olulise sissetulekuallikana. Maaturismi olulisust rõhutab ka Maaeluministeeriumi valitsemisala arengukava aastani 2021⁷.

Statistikaameti andmebaas⁸ näitab, et majutatute ja ööbimiste arvud tõusevad aastate lõikes kogu Eestis. 2019. a oli välisriigist pärinevate majutatute üldarv Eesti kohta 3,8 miljonit. Põlvamaal oli majutatute üldnumbriks 2019. a ligi 24 000 inimest (haldusreformi järgsel territooriumi vähenemisel on arv vähenenud pea poole võrra). Põlvamaal tegutseb mitmeid majutus- ja söögikohti, looduskauneid kohti ja vaatamisväärsusi leidub arvukalt. Siiski on Võhandu piirkonnas otseselt puhkemajandusega tegelevate ettevõtete arv väike (vt lisa 1).

Läbiviidud töökoosolekud huvigruppidega tõid välja asjaolu, et kohapealne ettevõtlus on tagasihoidlikult jõega seotud – jõest “tulu ei võeta”, matku ei korraldata. Veematku Võhandul organiseerivad valdavalt mujalt (valdavalt Lõuna-Eestist) pärinevad ettevõtjad. Võhandu jõe ääres on üksikuid majutust ja ka veesõidukite renti ning kalastusvõimalust pakkuvaid talusid. Oluline roll on RMK puhkekohtadel.

Piirkonna tuntust kasvatab iga-aastane Võhandu maraton, mis on kohalikele elanikele oluline teenuste pakkumise võimalus. Siiski on kuni paaripäevase elavnemisega, mille jooksul kodukohvikuid ja müügipunkte tasub korraldada. Maratoni korraldajad hoolitsevad ka jõe heakorra ja ohutuse eest, jõgi puhastatakse vette kukkunud puudest ja muudest takistustest. Sama teevad ka teised veematkade korraldajad. Siiski leidub jõest ja jõe kallastelt olmejätmeid ja paatidest vette sattunud esemeid. Heakorra tagamiseks ja piirkonna edasiarendamiseks on välja pakutud külastustasu sisseseadmise mõte. Eelkõige veematkajatelt kogutav väike summa aitaks parendustegevustele kaasa ja võiks olla kogutud kohapealse mittetulundusühingu poolt. Tasu kogumine annaks kontaktivõimaluse valdava osaga sõitjatest ning võimaldaks neile tutvustada reegleid, et veeliiklejad oleksid teadlikumad nii ohutuse kui ka keskkonnaküsimustes. Töökoosolekutel tõid kohalikud välja alkoholi tarvitamise probleemi, mis on ohtlik veeliikluse seisukohalt, aga aitab kaasa ka reostuse tekkele (hoolimatus, paatide ümberminek ja sellega lahtiste asjade ujuvile pääsemine), samuti lärm, mis on häiriv nii kohalikele kui teistele matkajatele. Praegu on jõkke kukkunud puude eemaldamine, prügi koristamine jms tehtud matkakorraldajate ja kohalike poolt. Seda peab tervitavaks ka Keskkonnaamet, kuna igasuguse voolutakistuse eemaldamine mõjub jõe olukorrale pigem hästi. Samas, arvestades ka võimalikku veeliikluse kasvu tulevikus, muutub erinevate hooldus- ja heakorratööde maht selliseks, et vajab ka rahalist panust – seda vajadust aitaks lahendada eeltoodud külastustasu mõte. Kui külastustasu kogumise korraldusse kaasata elanike esindajad, siis tugevneks ühtlasi omanikutunne ja võimestuks kohapealne kogukond. Vajalik oleks siiski ka omavalitsuse kui avaliku võimu esindaja tugevam roll, et tagada rajatiste korrashoid, puhkekohtade haldamine ja üldine jõekasutuse suurenemine.

Puhkemajanduse arengu soodustamiseks on vajalik edasi arendada vee- ja kaldapealseid liikumisvõimalusi (vt ptk 2 ja järgnev alapeatükk). Samuti on oluline üldplaneeringus võimaldada Võhandu jõeäärsete alade paindlikku ja mitmekesist arendamist. Nii juht- kui kõrvalotstarvetena võiksid olla soositud äri- ja mahetootmise funktsioonid.

3.2 Puhkealade võrgustiku arendamine

Võhandu olulisimaks vaatamisväärsuseks peetakse keskjooksul paiknevaid liivakivipaljandeid. Looklev ja sootiderikas jõgi on atraktiivne kogu ulatuses. Traditsioonile hajaasustus koos üksikute sumbküladega jõgede kallastel on omaette vaatamisväärsuseks. Vaated jõe ja paljanditele vajavad korrapärasest hooldust, hetkel on näha mitmes kohas vaatekoridoride kinnikasvamisi.

⁷ <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/valitsemisala-arengukava-2018-2021-v2.pdf>

⁸ <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=TU132#>

Fotod 3.1 ja 3.2. Kinnikasvanud vaated Võhandu jõeale Kanepi-Leevaku teelt Ruusa tee ristmiku lähedal

Hetkel olemasolevad puhkekohad koos ideekorje raames väljapakutud arendusmõtetega on kantud joonisele lisas 2 ja uuringu [kaardirakendusse](#).

Puhkealade võrgustiku arendamisel on otstarbekas silmas pidada erinevate liikumis- ja matkaviiside ühildatavust ja kokkupuutepunkte. Jalgsimatkamine jõe kallastel koos osade lõikude läbimisega paatidel või kanuudel, hobumatkad, matkad räätsade või tõukeratastega vajavad puhkealaid ja ööbimiskohti. Nii saaks Võhandu jõe arengukoridori mõtestada kui matkarada kõige laiemas tähenduses. Üheks võimaluseks on ka Võhandu kui veematkaraja arvamine RMK matkaradade võrgustikku. Võhandu jõe „metsiku matkamise“ kuvandit arvestades ei pea eeldama, et kõik puhkekohad oleksid autoga ligipääsetavad.

RMK lõkkekohti on jõe ääres mitmeid, kuid matakaradu mitte. Hinnatud Võhandu jõe matkarada on lageraiete tõttu kasutusest sisuliselt väljas, kasutatav on vaid selle alguspunkt Leevaku lõkkekoht. Matkaradade sidumiseks on oluline jõeületuse võimaluste laiendamine. Siin on oluline kohalike elanike kaasatus, et ületuskohad toimiks ka külaelul sidustajatena. Soovitud täiendavate jõeületuskohtadena on töökoosolekul nimetatud asukohti näiteks Leevaku-Toolamaa puhkekohta, Kellämüüri juures, Kassi veski juures. Ületuskoha taastamist ei peeta vajalikuks Põdramüüri juures (silla juurde kujunes probleemne lõkkekoht).

Ujumiskohad vajavad korraldamist eelkõige suuremate keskuste juures (nt Ruusa, kui tuleb paadisadam, siis vaja ujujatele turvaline ala jätta) ning paisude juures (oht suplejatele pigem paisu all, kus tekivad keerised).

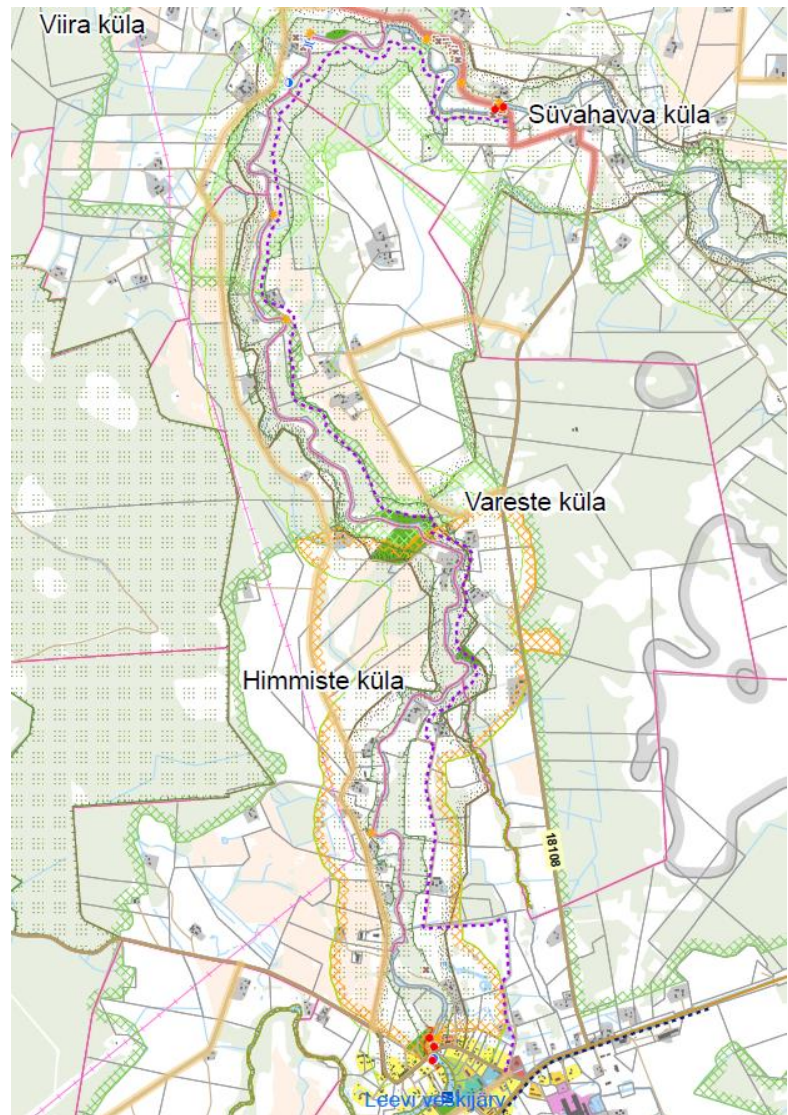
Töökoosolekul ilmnes, et Võhandut nähakse osana Lõuna-Eestist kui veematkamise sihtkohast koos Ahja ja Piusa jõega. Eeskujuna tuuakse Läti veeteede projekti õnnestumisi, mh puhkekohtade rajamisel (vt seikleveel.ee). Ühe ideena on välja käidud ka geopargi asutamise mõte laiemal alal, koos Ahja, Piusa ja Luutsnikuga.

Sobivaks peetakse mitmepäevaste veematkade mudeli arendamist, kus etapid langevad kokku paisude asukohtadega. Hästi kavandatud koostöö puhul soodustab see ka paisude vahetus läheduses olevat turismiettevõtlust ning teenuste pakkumist, nt kaubandust. Paremal juhul aitab see tagasi võita turuosa kohalikele turismiettevõtjatele, kui neil on soovi konkureerida mujalt pärit veematkade korraldajatega.

Üldplaneeringu eelnõusse (seisuga september 2020) otsustas juhtrühm lisada käesoleva uuringu raames väljapakutud puhkealad, tähistades need üldplaneeringu maakasutusplaani puhke- ja virgestuse maa-aladena. Kokku lisati kaardile 14 perspektiivset puhke- ja virgestuse maa-ala (väljaspool Räpina linna), võttes aluseks käesoleva uuringu tulemused. Pikemat arutelu tekitas

puhkealadel ehituskeeluvööndi vähendamise taotlemine. Algselt oli arutluse all ehituskeeluvööndi vähendamine kõikidel puhkealadel, et võimaldada atraktiivset veeäärset puhkemajanduse arengut. Üldplaneeringu KSH töögrupp jäi siiski seisukohale, et nii ulatuslik ehituskeeluvööndi vähendamine ei ole otstarbekas ja põhjendatav, kuna seaduslikult on vähendamise näol tegemist siiski erandjuhuga. Kuna suures osas on Võhandu jõe lähipiirkond ka looduskaitsealalt väärtuslik, võivad nii kaasnedes liialt olulised negatiivsed mõjud. Puhkemajandust on võimalik arendada ka olukorras, kus ehitisi ei kavandata veepiirile.

Lisaks täiendati üldplaneeringu maakasutusplaani ilusate vaadete asukohti ja veeskamiskohti, samuti tähistati ära kergliiklussillad. Juhtrühma eestvedamisel pandi kaardile perspektiivne jõekalda matkarada Leevi ja Suvahava vahelises lõigus (vt alljärgnev väljavõte).

Joonis 3.3. Väljavõte Rõpina valla üldplaneeringu maakasutusplaani eskiisist. Lilla katkendjoonega on tähistatud perspektiivne jõeäärne matkarada Leevi ja Suvahava vahelises lõigus

4 HÜDROENERGEETIKA JA VESKIPAISUD

Tasase reljeefiga Eestis on hüdroenergiast elektri tootmine raskendatud – vaid väheste jõgede vooluhulk on piisav ja kõrguste vahed on väikesed. Oma olemuselt on hüdroenergia madala muutuvkuluga tootmisliik ning seetõttu on tootmisvõimsused kasutusel alati, kui see on tulenevalt veeoludest võimalik. Reservuaarid lisavad paindlikkuse toota siis kui vaja⁹. Eestis on hüdroenergiast elektri tootmine kogutootmisega võrreldes siiski marginaalne, samuti moodustab hüdroenergia teistest taastuvatest energiatootmise viisidest vaid üliväikse osa. Samas on valdkonna uurijad välja toonud võimaluse taastada mikro-hüdrojaamana enne-sõjaaegsete paisude ja veskite juures olevaid rajatisi. Vähem tõenäoliseks olulise keskkonnamõju tõttu peetakse täiesti uute jaamade rajamist¹⁰.

Ajaloolised veskipaisud ja veskid või nende varemed on kohalikul tasandil olulised objektid, olles kujundanud piirkonna elu-olu ja ilmet pikka aega ja tehes seda siiani. Räpina Paberivabrik (102 töötajat) elektrienergia tarbimise bilansist annab 10% paberivabriku elektrivõrku ühendatud hüdroelektrijaam, mis on rajatud 19. sajandil. Taastuvenergeetika kasutamine on olulise tähtsusega Põlva maakonna suurima töötajate arvuga tööstusettevõtte ekspordivõimekusele. Hüdroenergia tootmine on OÜ Räpina Elektrile kuuluvas hüdroelektrijaamas järjest kasvanud. Keskmine toodangu maht on hetkel 40–50 kw/h plaan on mahtu suurendada 135 kw/h -ni.

Leevakul asub ühtlasi muuseumina toimiv hüdroelektrijaam. Veejõudu on Leevakul kasutatud juba alates 1835. aastast, mil töötas vesiveski, sae-villatööstus, linade ketramine, riide kudumine. Elektri hakati andma ümbruskonna küladele 1917. aastal. 1944. aastal sõjas mahapõlenud elektrijaama taastas 1947. aastaks Leevaku Piimaühistu. HEJ toimis majanduslikel põhjustel sulgemiseni 1968. aastani, taasavati jaam muuseumina 1973. Alates 2010 on AS Generaatori poolt põhjalikult rekonstrueeritud jaam aasta- ja ööpäevaringselt toimunud. Koostöös kohaliku Leevaku külaseltsiga on elektrijaam olnud edukalt suveperioodil külastajatele avatud juba aastast 2007.

Hetkel ei ole ei Räpina ega Leevaku HEJ-I rajatud kalatreppi, kohustus on selleks seatud (Leevakul 2027. a koos kõrvaltingimusega, et Räpinas on kalatrepp rajatud). Töökoosolekutel ilmnes kahtlus kalatreppide vajalikkuse osas, toodi välja, et nii võivad võõrliigid nagu unimudil Peipsist jõkke rännata. Eksperdi¹¹ hinnangul ei saa kalatreppe siiski sellest vaatenurgast pidada ohu allikaks. Võõrliigid nagu unimudil võivad Võhandusse jõuda sõltumatult või ei pruugi ka kunagi jõkke sattuda. Igal juhul halvendab pais kalade elukeskkonda tunduvalt enam, kui võõrliik seda teha suudaks. Undimudila potentsiaalset mõju saab pidada tagasihoidlikuks, eriti juhul, kui kohalik kalakooslus on elujõuline. Seda tõestab kogemus Narva veehoidlas, kus võõrliigi arvukus on suudetud alla suruda.

Kalatreppide kavandamisel on kaalumisel olnud ka lahendus, mis võimaldaks läbipääsu ka paatidele, kuid hetkel see rakendust ei ole leidnud. On avaldatud arvamust, et paatide ümbervedamine maismaal lisab teekonnale põnevust.

Hüdroelektrijaam asub ka Leevil. Jaam rajati aastal 2002. Kalade rändeteede avamiseks on tehtud mitu projekti, mh n-ö harjas-kalapääsuga, mis oleks võimaldanud ka paatide läbipääsu.

---

⁹ Elektrituru käsiraamat, Elering 2018

¹⁰ H.A Velner „Jõgede äravoolu reguleerimine ja kasutamine“ artikkel kogumikus 40 aastat Tallinna Tehnikaülikooli Vetelaboratooriumi

¹¹ Telefonivestlus kalateadlase Meelis Tambetsiga 05.06.2020

Kokkuvõte ja ettepanekud:

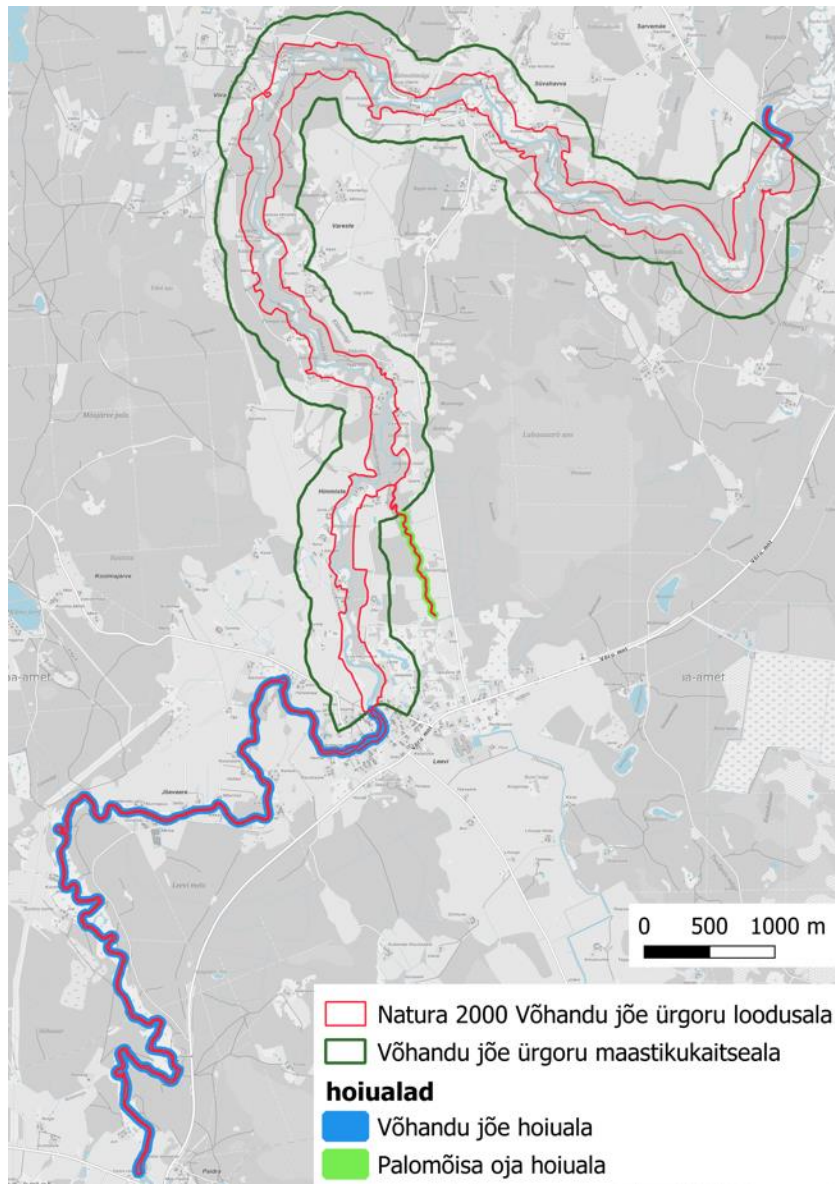
1. HEJ-de tegevuse lõpetamine ja paisude lammutamist (koos paisjärvede allalaskmisega) ei saa pidada tõsiseltvõetavaks alternatiiviks. Kaasajastatud seadmetega on hüdroenergia kasutamisel oluline osa Räpina Paberivabriku toimimises ja piirkondliku varustuskindluse tagamisel. Kohapealne tootmisvõimekus on eriti oluline kriisiolukorras, mille esinemine kliimamuutustest tulenevalt võib sageda. HEJ-d annavad tööd väiksemates kohtades ning pakuvad külastussihtidele ja kooliõpilastele.
2. Vajalik on kujundada selge seisukoht kalatreppide osas, sh tehnilistes lahendustes ja leida vajadusel täiendavaid rahastusvõimalusi nende rajamiseks kokkulepitud tähtaegadeks.
3. Uute HEJ-de rajamise vastu konkreetset huvi ei ole tuntud. Uute HEJ rajamist ei soosiks ka täiendavate piirangute teke teistele valdkondadele (veeliiklus, kalade rändeteed). Kaaluda võiks aga muude jõevoolu kasutavate ettevõtmiste (rajamist, mis ei vaja paisu ega jõe sulgemist täies ulatuses.
4. Arvestades hüdroenergia tootmise mõju teistele valdkondadele ja vastuolulist suhtumist kohalike elanike poolt on otstarbekam arendada olemasolevaid tootmisvõimalusi ja mitte kavandada uusi paise ning tootmisüksusi.

5 KAITSELADE SOTSIAAL-MAJANDUSLIK MÕJU

Võhandu jõgi on oluline loodusväärtus. Jõgi on täies ulatuses Natura 2000 loodusala. Leevi, Himmiste, Vareste, Timo, Viira, Sūvahavva, Sarvemäe, Haavapää ja Vinso külates paikneb lisaks Võhandu jõe ürgoru maastikukaitseala, mis on loodud 1964. aastal ja mille kaitse-eeskiri on hetkel uuendamisel. Jõe keskjooksul asub Võhandu jõe hoiuala. Võhandu lisajõel paikneb Palomõisa oja hoiuala.

Ülevaade loodusobjektidest tulenevatest ja teistest õigusaktidest pärinevatest reeglitest on toodud lisa nr 2.

Joonis 5.1. Kaitstavad loodusväärtused Võhandu jõe Räpina valda jääval osal.

Võhandu jõe lõik Leevilt Reoni eristub märkimisväärselt ülejäänud jõest. Siin voolab jõgi kitsas ürgorus, kus kõrgetel kallastel paljanduvad liivakivi müürid. Liivakivipaljanditega ürgoru ja kiirevoolulise ning allikaterohke Võhandu jõe säilitamiseks loodud kaitseala kaitse-eeskiri on uuringu koostamise hetkel uuendamisel. Kaitsekorra uuendamise väljatöötamise kavatsuse (VTK) järgi vajavad täpsustamist nii kaitseala kaitse-eesmärgid kui ka välispiir. Üldistatult arvestatakse VTK järgi kõigi teadaolevate väärtustega ning lisatakse juurde ka Natura loodusala kaitse-eesmärk. Natura 2000 loodusalade koosseisu liideti Võhandu jõe ürgorg hoiualana 2008. aastal. Võhandu jõe hoiuala eesmärgiks on kaitsta loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe: jõed ja ojad (3260), allikad ja allikasood (7160), liigirikkad aruniidud lubjavaesel mullal (*6270), lamminiidud (6450) ning liivakivipaljandid (8220); loodusdirektiivi II lisas nimetatud liike: harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik võldas (*Cottus gobio*) ning paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

Võhandu ürgoru kaitsekorra uuendamise väljatöötamise kavatsuses (edaspidi VTK-s)¹² käsitletakse kaitseala peamist väärtust – liivakivipaljandeid – üldistatult, kuigi rõhutades nende ürglooduse objektide säilitamise olulisust. Kaitsealal on EELIS eendmetel 35 liivakivi paljandit. VTK viitab 1998.a läbiviidud TÜ Geoloogia Instituudi poolt läbiviidud revisjonile, kus täheldati paljandite ulatuslikku kinnikasvamist ja ka koobaste kokkuvarisemist. Samas, ohutegurina ei ole kinnikasvamist välja toodud, nendena nähakse liiva ja kruusa kaevandamist ja valesid puu- ja põõsarinde eemaldamise võtteid. Kaitsekorra uuendamise protsessis on omapoolsed ettepanekud esitanud MTÜ Eesti Geoloogia Seltsi ja Tartu Ülikooli Ökoloogia ja Maateaduste Instituudi geoloogid. Geoloogid esitavad konkreetseid soovitusi paljandite kaitseks:

- paljandite seina stabiilsuse tagamiseks tuleb perioodiliselt hooldada piisava laiusega vööndit paljandite lagedel, et takistada suure juurekavaga taimede kasvu paljandi kohal. Piisavaks võib pidada mitte alla 8 meetri laiust vööndit;
- aeg-ajalt tuleb eemaldada paljandi jalamile varisenud setted, et takistada paljandi kiiret mattumist ja kinnikasvamist;
- jõgede kallastel paiknevate paljandite puhastamisel tuleb eemaldada ka jõesängi langenud puud, kuna puutüvedest risustatud jõe vooluvesi ei puhasta paljandi jalamit setetest ja seetõttu hakkab seal kergesti arenema taimkate;
- hooldustöid paljandis tuleks teha vähemalt iga viie aasta tagant.

Geoloogid toovad välja, et iga paljandit peaks käsitlema kaitse-eeskirjas omaette üksikobjektina, lähtudes valitsevatest tingimustest ja koostama kaitsekorralduskava, milles on sõnastatud soovitusid kaitsemeetmete (kaitse-režiimi) rakendamise kohta. Arvestades paljandite olulisust kaitseväärtusena, tuleks nimetatud ettepanekud lisada kaitsekorralduskavva.

VTK väärtustab ka piirkonna asustusmuutrit ja maastikke. Tõdetakse, et piirkonniti on hästi säilinud külade traditsiooniline asustusstruktuur ehk külad, kus on alles põlised talukohad ja kus uusehitised on püstitatud endistele talukohtadele või on muul viisil harmooniliselt sobitatud olemasolevaga. Tuuakse välja, et kaitseala esteetiline väärtus seisneb eelkõige jõelt ja kõrgematelt kohtadelt avanevates vaadetes ümbritsevale maastikule. Kitsaskohaks ja ühtlasi ohuteguriks on võsastumine ja vaadete kinnikasvamine, mistõttu väheneb maastiku maalilisus. Ohutegurina nähakse ka suurte lankidena tehtud metsaraied ja ehitustegevust, mis sulgeb vaatekoridoriid.

VTK järgi ei seata kavandatava kaitsekorra muudatusega piiranguid põllumajandusele. Ka on lubatud ujuv vahendiga (sh motoriseeritud vahendiga) liiklemine. Täpsed tingimused seatakse metsade majandamisele. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamiseks selleks ettevalmistamata kohas on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, seni oli rahvaürituste korraldamine reguleerimata. Ehitustegevusest on lubatud kaitseala valitseja nõusolekuta püstitada karjaaedu ja õuealal kuni 5 m kõrguseid ehitisi ehitisealuse pinnaga kuni 20 m². Suuremate hoonete püstitamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, välja arvatud ajaloolisel metsamaal (tähistatud metsamaana 1972.a pärineval NL topokaardil), kus uusi hooneid ette ei nähta.

---

¹² Seisuga aprill 2020

Kaitseala pindala väheneb VTK järgi 221 ha võrra, hetkel kehtivast 713 ha-lt 492 ha-ni. Kaitsealale jääv maa on 97% ulatuses eraomandis. Paljud maaomanikud (esialgsete piirläbirääkimiste käigus seisukohta avaldanud 70 maaomanikust ligi pooled) on avaldanud soovi, et pärast kaitsekorra uuendamist võiks piir ühtida Natura ala piiriga. Natura 2000 alaga piiri ühildades väheneks Võhandu jõe ürgoru kaitseala pindala 250 hektarini.

Keskkonnaamet on VTK-s väljendanud selget seisukohta, et sellisel vähendamisel jääksid kaitseala jaoks kesksed, maastikulised väärtused kaitseta. Maastikuliste väärtuste kaardistamiseks telliti eksperthinnang AB Artes Terrae OÜ-lt. Eksperthinnangus tehti ettepanek kaitseala pindala suurendamiseks 940 hektarini. Ala sellises ulatuses laiendamisel olid selgelt vastu maaomanikud, kes ei pidanud tehtud ettepanekuid põhjendatuks. Maaomanikele vastu tulles nõustus Keskkonnaamet kaitsealalt välja arvama intensiivsemalt majandatavaid põllumaid ja võimalusel õuealaid. Siiski ei ole piiri kulgemise ja kaitseala kasutustingimuste osas veel ühist meelt maaomanikega saavutatud.

Sotsiaal-majanduslikud mõjud

Käesoleva uuringu koostamise ajal läbi viidud virtuaalkoosolekul maaomanikega jäi kõlama pahameel riigi poolt seatavate looduskaitsete piirangute osas. Korduvalt väljendati seisukohti, et Eestis peaksid kehtivad seadused niikuinii juba loodusväärtuste säilimise tagama, VTK-s on seatud maaomanike hinnangul põhjendamatult täiendavaid reegleid (nt lõkke tegemisele). Arusaamatuks jääb ka miks hõlmab kaitseala laiendus lageraielalaid, milline on lageraielankide kaitseväärtus. Mitmed koosolekul osalenud maaomanikest elanikud tajuvad looduskaitsete piirangute seadmist ennast alavääristavate ja umbusaldavatena, "võideldakse vale vaenlasega". Nähakse, et asjatult seatakse piiranguid kohapealsele elanikule, kes niigi jõe ja selle ümbrust väärtustab ja kaitseb. Seda ka olukorras, kus VTK-st lähtub, et seatavad reeglid otseselt igapäevategevusi ei puuduta. Häirivaks peetakse eelkõige üldist kaitseala valitseja võimu otsustada, "iga samm tuleb muudkui kooskõlastada". Üldist usaldamatust Keskkonnaameti tegevuse vastu on välja toonud ka M. Oleski poolt Aberdeeni ülikoolis kaitstud bakalaureusetöö "Võhandu jõe ürgoru maastikukaitseala osapoolte analüüs".

Praeguseks hetkeks kujunenud olukorda Võhandu jõe ürgoru kaitseala kaitsekorra uuendamisel võib pidada heaks näiteks piirangute tajust. Virtuaalkoosolekul esitatud konkreetsele küsimusele, milline looduskaitseline tegevuspiirang teid kõige rohkem häirib, vastuseid ei antud. Seega võib kaitsealaga seonduvat pidada mentaalseks häiringuks, elanike heidutuseks – "nagunii on kõik keelatud". Levinud on näiteks ka arusaam, et isegi jõkke langenud puude eemaldamine maaomaniku poolt on keelatud, kuigi tegelikkuses on see lubatud ja igati soovitud tegevus. Kaitsekorra juurutamisega kaasnevaid majanduslikke mõjusid ei saa pidada väga oluliseks, kuna peamistele tegevusvaldkondadele nagu põllu- ja puhkemajandus ei kaasne VTK järgi märkimisväärsed piiranguid.

Elanike vastuseis looduskaitsetele piirangutele on levinud mitmetes riikides. Näiteks on Saksamaa kogemus üsna sarnane Eestile, kus uued ja ka ümbervaadatavad looduskaitsereeglid kohtavad raevukat vastupanu. Saksa sotsiaalteadlased¹³ on näidanud, et sageli on probleem sotsiaalpsühholoogiline, kus elanikud kaitsevad seda, mida nad peavad oma traditsioonideks ja vabadusteks. Vastuseisu võimendavad sotsiaalset identiteeti tugevdavad grupiprotsessi koos kommunikatsiooni ja tajubarjäärudega, mis omakorda üksteist võimendavad. Lahendustena on välja pakutud, et kaitsealade kaitsepoliitika peab olema tundlikum „inimfaktorile“ nii kaitse planeerimise kui

---

¹³ Stoll-Kleemann, S (2001) Barriers to nature conservation in Germany: a model explaining opposition to protected areas. *Journal of Environmental Psychology*(2001)21,369-3850272-4944/01/040369 + 17\$35.00/0#2001 Academic Press

ka korralduse faasides. Kasuks tuleb ühiste, „kõrgemate“ eesmärkide rõhutamine, erinevate osapoolte koondamine ühtseks grupiks läbi väärtusloome ja otsese kontakti loomine¹⁴.

Šveitsi kogemus¹⁵ näitab, et looduskaitsete piirangute aktsepteerimine võib põhineda majanduslikule kasule, ökoloogilistele või ka esteetilistele kaalutlustele. Siiski ei ole ükski neist motivatsiooniallikatest pika-ajaline. Kõige tulemuslikumaks peetakse isiklikul veendumusel põhinevaid ökoloogilisi kaalutlusi. Majanduslikud initsiatiivid nagu rahaline kompensatsioon toovad kaasa vaid pealiskaudse nõusoleku ja ei tundu olevat nii olulised, kui tavapärast arvatakse. Siiski ei saa pidada rahalist kompensatsiooni täiesti ebaoluliseks, tähtis on selle meetme läbimõeldud ja pika-ajaline kasutamine.

Võhandu jõe ürgoru kontekstis on eeldatavalt vajalik täiendav koostöö maaomanikega, esmalt ühiste väärtuste kaardistamiseks ja seejärel ka võimalikeks ühisteks tegevusteks kaitse korraldamisel. Kultuurmaastiku säilimise tagab ennekõike tugev kogukond, toob välja Maaeluministeeriumi valitsemisala arengukava aastani 2021¹⁶. Tõdemus, et kaitseala on ühtlasi ühiste väärtuste säilimise garantii, võiks siiski võimaldada kokkuleppele jõudmist. Selgitustöö piirangute ja mis veel tähtsam, võimalike ühistevõrgude osas, on igal juhul vajalik, sest karmide kitsenduste osas levivaid müüte on palju. Otstarbekas oleks kaaluda kohalike elanike kaasamist kaitse korraldamisse kas läbi külaseltside või eraldi loodava mittetulundusühingu. Kogukonna võimestamine läbi kontrollfunktsiooni jagamise ja elanike rolli väärtustamise aitaks igati kaasa loodusväärtuste säilimisele.

6 KÕRGVEEPIIR JA JÕE VOOLUSÄNGI MUUTUSED

6.1 Kõrgveepiiri määramine ja üleujutusohu

Võhandu jõgi on Röpina valla osas lõigus Võõpsu sillast suudmeni suure üleujutusala siseveekogu¹⁷. Suurte üleujutusalaadega siseveekogudel on kõrgveepiiriks alaliselt liigniiskete alluviaalsete soomuldade leviala piir veekogu veepiirist arvates. Vastavalt looduskaitseadusele § 35 lg 4 koosnevad korduva üleujutusega veekogude ranna või kalda piiranguvöönd, veekaitsevöönd ja ehituskeeluvöönd üleujutatavast alast ja seaduses sätestatud vastava vööndi laiusel. See säte ei laiene otseselt suurte üleujutusalaadega siseveekogudele, küll aga tuleb ka nende veekogude puhul arvestada üleujutusohuga.

Suure üleujutusala siseveekogude nimekirjas olev Võhandu jõe lõik Võõpsu sillast suudmeni asub märgalal. Keskkonnaagentuuri poolt 2019. a valminud töös „Suurte üleujutusalaadega siseveekogude ja mererannikul korduva kõrgvee taseme poolt mõjutatud alade määramine¹⁸“ toob välja, et satelliitpildid ei kinnita laialdasi üleujutusi seelses piirkonnas ja teeb ettepaneku jätta Võhandu jõgi nimistust välja.

¹⁴ Wells, M. & Brandon, K. (1992). People and Parks: Linking Protected Area Management with Local Communities. Washington, D.C.: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank. Pretty, J. N. & Pimbert, M. P. (1995). Beyond conservation ideology and the wilderness myth. Natural Resources Forum, 19, 5-14.

¹⁵ Schenk et al (2007) Factors influencing the acceptance of nature conservation measures — A qualitative study in Switzerland. Journal of Environmental Management 83 (2007) 66–79

¹⁶ <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/valitsemisala-arengukava-2018-2021-v2.pdf>

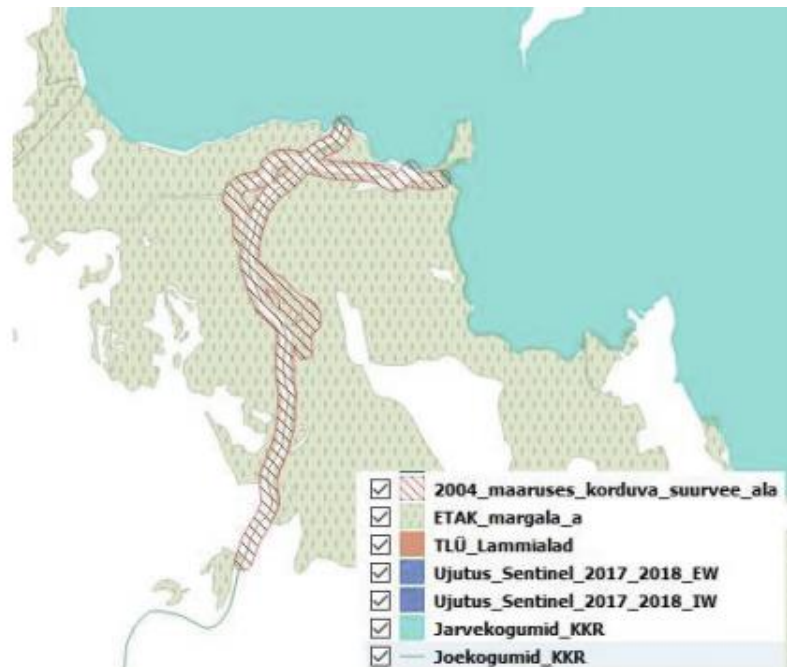
¹⁷ „Suurte üleujutusalaadega siseveekogude nimistu ja nendel siseveekogudel kõrgveepiiri määramise kord“, vastu võetud 28.05.2004 nr 58.

¹⁸ https://www.keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/aruanne.pdf

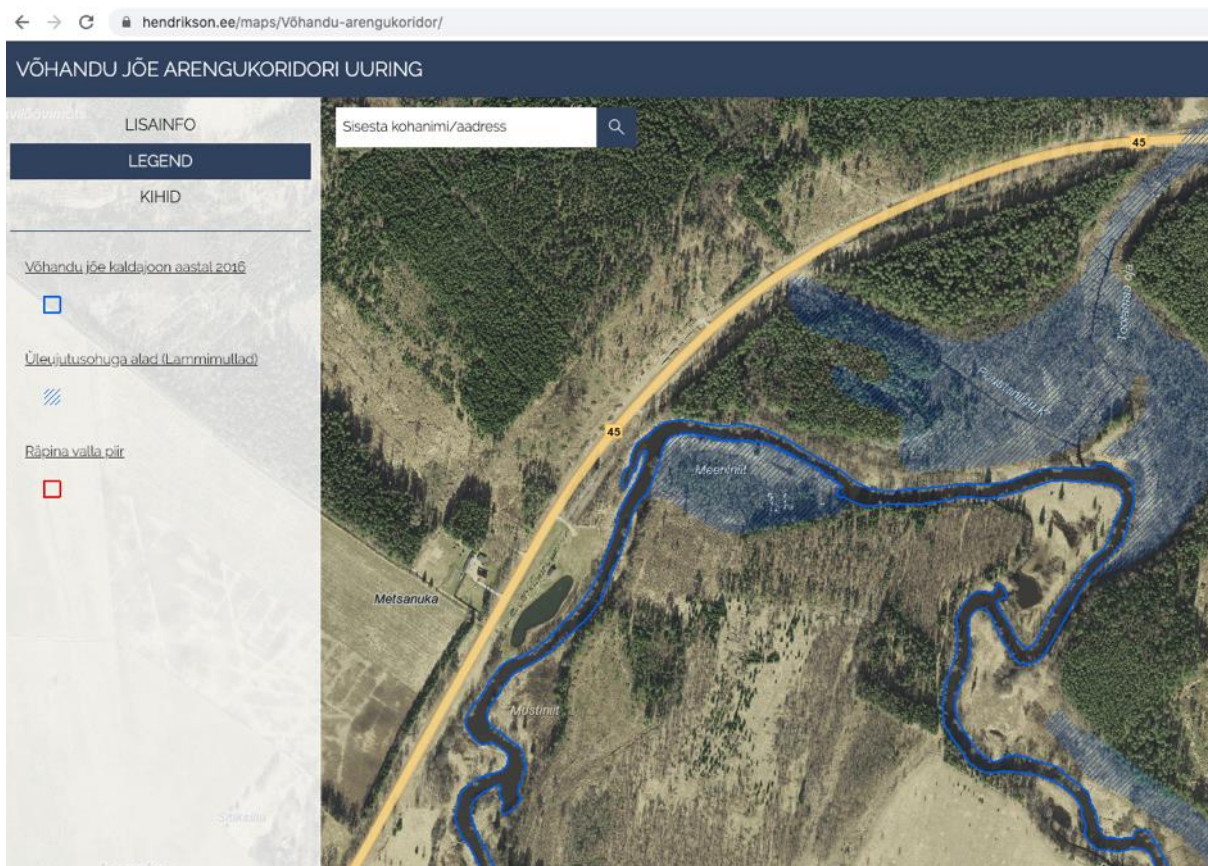

Joonis 6.1. Võhandu jõe Võõpsu sillast suudmeni ulatuv lõik. Väljavõte analüüsist „Suurte üleujutusosaladega siseveekogude ja mererannikul korduva kõrgvee taseme poolt mõjutatud alade määramine“ (Keskkonnaagentuur 2019)

Käesoleva uuringu käigus kanti [uringu kaardirakendus](#) üleujutusohu tuvastamiseks Maa-ameti mullastiku kaardi alusel lammimuldade (AM', AM'' ja AM''') levikuareaalid. **Andmekiht on otstarbekas lisada ka üldplaneeringusse informatiivse kihina, kus üleujutusohule tuleb tähelepanu pöörata, kuid otseseid ehituslikke piiranguid ei rakendu.**

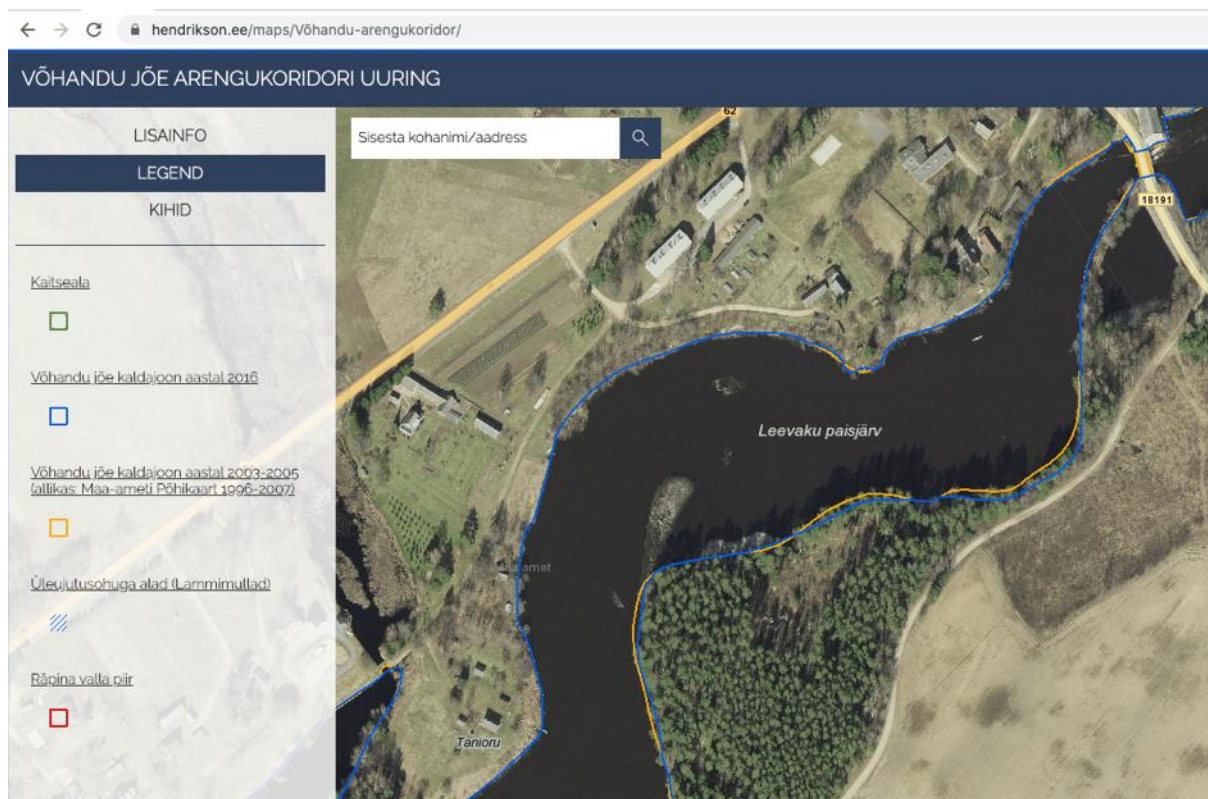

Joonis 7.2. Lammimuldade (tähistatud sinise viirutusega) levik Võhandu jõe kallastel Maa-ameti mullastiku kaardi alusel. Väljavõte uuringu kaardirakendusest, Hendrikson & Ko 2020.

6.2 Jõe voolusängi muutumine

Võhandu jõe looduslik voolusäng on aegade jooksul muutunud. Muudatuste ulatuslikkuse selgitamiseks kuvati [uuringu kaardirakenduses](#) Maa-ameti põhikaardile tuginedes Võhandu jõe kaldajoon aastatel 2003–2005 ja aastal 2016.

Joonis 7.2. Võhandu jõe kaldajoonte erinevus Maa-ameti põhikaardi alusel. Sinine joon tähistab kaldajoont aastal 2016, oranzh kaldajoont aastatel 2003-2005. Väljavõte uuringu kaardirakendusest, Hendrikson&Ko 2020.

Kaldajoone muutumise tõttu muutub ka jõe ehituskeeluvööndi ulatus. Esineb olukordi, kus seetõttu kahaneb võimalik ehitusala konkreetsel krundil olematuks. Uuringu koostamise käigus saadeti Maa-ametile täiendav infopäring, saamaks seisukohta, kas kaldajoone muutust tuleb lugeda vääramatuks jõuks, mille tulemusel toimunud muudatuste potentsiaalne kahju jääb maaomaniku kanda. Maa-amet kinnitas¹⁹, et tegemist on vääramatu jõuga - loodusjõuga, ehituskeeluvöönd on kehtestatud muuhulgas ka selleks, et kaitsta elanikke ja nende vara looduslike protsesside eest –voolusängi muutus, üleujutus, maalihe, erosioon. Ehituskeeluvööndi ulatust on võimalik teatud olukordades vähendada, vähendamise võimalikkuse otsustab Keskkonnaamet arvestades kalda kaitse eesmärke. Tegemist on erandiga, mille põhjendatust tuleb kaaluda vastuvõetud üld- või detailplaneeringu alusel. Siiski peab planeeringute realiseerimisel silmas pidama, et lähtuda tuleb ajakohasest infost, st võib esineda olukordi, kus ehitusõiguse realiseerimine on kas väga komplitseeritud või võimatu.

¹⁹ Kiri 04.03.2020 nr 11-2/20/1597-2

Võhandu jõe kaldajoon muutub looduslike protsesside tulemusel ka tulevikus. **Jõe kallastel kruntide moodustamisel tuleb pidada silmas, et voolusängi muutus võib mõjutada ehitusvõimalusi. Seetõttu on tulevikus krundipiiride määramisel otstarbekas vältida piki jõge kulgevaid "ribasid". Üldplaneeringu käigus võib kaaluda ehituskeeluvööndi vähendamise taotluse esitamist piirkondades, kus kaldajoone muutuste tõttu on varasema ehitusõiguse realiseerumine osutumas võimatuks.**

7 VÕHANDU KUI „LÕHEJÕGI“

Võhandu on lõhejõgi ehk lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse arvatud jõgi. Võhandus elutsevad jõforell ja harjus (LK III). Lisaks on jõgi osaliselt Võhandu jõe hoiualana kaitse all. Koelamualade kaitse on looduskaitseeaduse järgi põhiliseks paisude ja rändteõkete, veetaseme, loodusliku sängi ning veerežiimi teemad.

Võhandu jõe harjuse püsiasualaks on kuni 14 km pikkune jõelõik jõe keskjooksul Leevi paisust Haavapää oja suudmeni. Harjust on esinenud väga vähearvukalt. Samas on jõe vee kvaliteet paranenud ja tõenäoliselt on praeguseks harjuse arvukus jões tõusmas, võimalik on liigi levila taaslaienemine. Oluliseks negatiivseks mõjuteguriks on Leevi hüdroelektrijaama pais. Potentsiaalselt võiks harjuse leviala Võhandu jões allpool Vagula järve ulatuda Paidrast kuni Ruusani (ca 35 km).

Jõforell ei ole kaitse all ja peamine kaitse tagatakse läbi püügipiirangute ja koelamualade kaitse.

Lõheliste elupaiga säilimiseks on vajalikud alljärgnevad tingimused:

- Vältida täiendavaid paisutusi jõel
- Vältida jõe süvendamist

8 KOKKUVÕTE

Võhandu jõgi on Räpina valla jaoks unikaalne väärtus. Jõe käsitus arengukoridorina on igati õigustatud, sest jõgi koos kallastega pakub jätkusuutlikke arendusvõimalusi ja toimib „kohamagnetina“. Võhanduga seotud tegevused tõstavad piirkonna tuntust ja meelitavad siia nii puhkajaid kui elanikke.

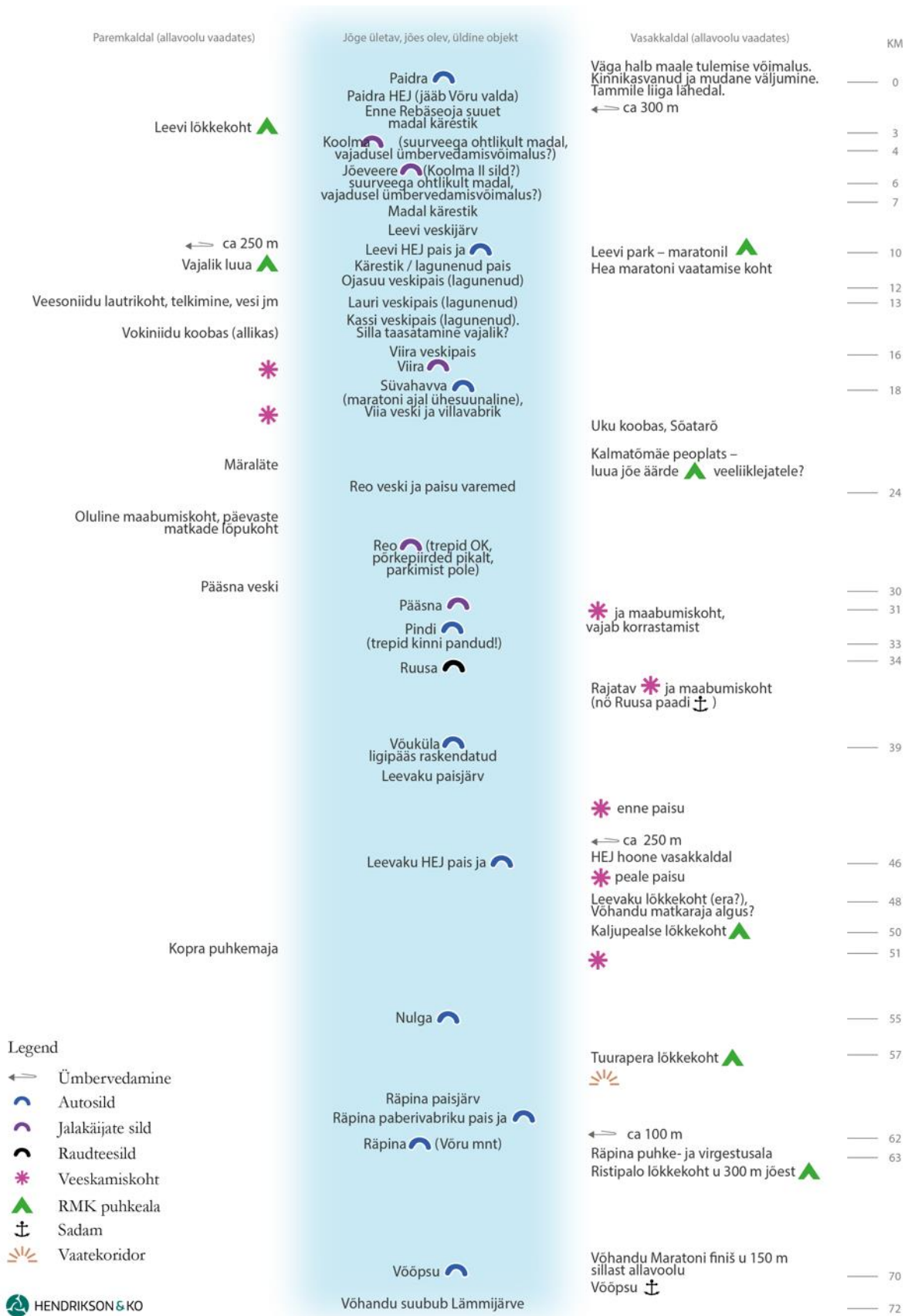
Uuringu raames vaadeldi jõega seotud teemaderingi ja analüüsi koos huvigruppidega jõe kasutusvõimalusi. Võhanduga seotud teemad on omavahel tihedalt seotud ja seetõttu peavad ühes valdkonnas tehtud otsused seetõttu arvestama teiste valdkondade vajadustega. Sellest lähtuvalt peavad uuringu koostajad vajalikuks kajastada koostatavas Räpina valla üldplaneeringus järgnevat:

- Lisada põhimõttena jõealuse maa erastamise vältimine, et tagada jõega seotud väärtuste avalik kasutus.
- Lisada veeliikluse jaoks vajaliku taristu (sadamad, veeskamiskohad, puhkekohad) asukohad ja arendamistingimused.
- Püüda koostöös Maanteeametiga lahendada ligipääsud jõe äärest sildadele ning maantee äärest jõe äärde, samuti sildade tähistamise küsimused.
- Kavandada jõeäärne piirkond paindlikku arendamist võimaldava hajaasustuspiirkonnana, kus lisaks tavapärasele maamajapidamistele oleks soodustatud ka maamajandust elavdav puhkemajandus ja jätkusuutlik äri- ja tootmistegevus.
- Lisada põhimõttena vajadus jõeäärsete maaüksuste kruntide moodustamisel silmas pidada looduslikke muutusi voolusängis, mis võivad mõjutada ehitusvõimalusi. Seetõttu on tulevikus katastripiiride määramisel otstarbekas vältida piki jõge kulgevaid “ribasid”.
- Üldplaneeringu käigus võib kaaluda ehituskeeluvööndi vähendamise taotluse esitamist piirkondades, kus kaldajoone muutuste tõttu on varasema ehitusõiguse realiseerumine osutumas võimatuks. Samuti võib kaaluda ehituskeeluvööndi vähendamise taotlemist arendatavates puhkekohtades.
- Lisada üldplaneeringusse tingimused lõheliste elupaiga säilimiseks Võhandu keskjooksul: vältida täiendavaid paisutusi jõel ja vältida jõe süvendamist.
- Kaaluda Võhandu jõeosa (suudmest Räpina paisuni) laevatatavate siseveekogude nimekirja arvamist. Tegevus eeldab seadusemuudatust ja täpse reglemendi puudumise tõttu võib see olla pigem aeganõudev protsess.

Uuringu koostamisel koorus välja mõtteid, mis ei ole otseselt rakendatavad üldplaneeringus, kuid võivad toimida teiste tegevuste kavandamisel. Võhandu jõe ürgoru kaitseala kaitsekorralduskava koostamisel on vajalik täiendavalt analüüsida võimalusi kohaliku kogukonna kaasamiseks kaitse korraldamisse. Kultuurmaastiku säilimise tagab ennekõike tugev kogukond. Veekogu hooldus on juba praegu suuresti kohalike ja ka matkakorraldajate vabatahtlik ülesanne. Selle rolli väärtustamiseks ja koostöös süvendamiseks tuleks kaaluda kas olemasolevate külaseltside võimestamist konkreetse sihtotstarbelise rahastuse näol või täiendava Võhandu jõe arengukoridori huve esindava mittetulundusliku kogu loomist. Lahendamist vajavad ka rajatiste ja objektide hoolekande ja ohutusküsimused, ka need võiksid olla kohapealse kogu tasustatud ülesanded. Üheks võimaluseks heakorra ja ohutuse ning piirkonna arendamise rahastamisel on külastusmaksu sisseseadmine.

Üldplaneering on omavalitsuse ruumiline tulevikuplaan. Üldplaneeringus kajastuvad ruumilise arengu põhimõtted ja perspektiivsed rajatised tähistavad valla jaoks olulisi valdkondi, teemasid ja piirkondi. Uuringus välja toodud sadamate, sildumisrajatiste, veeliikluse arendamise ja üldiste maakasutustingimuste kandmisel üldplaneeringusse võtab omavalitsus eesmärgiks väljapakutu elluviimisele igati kaasa aidata.

Lisa 1 Võhandu jõel ja jõe kallastel paiknevad objektid ja nendega seotud ideed

Legend

- Ümbervedamine
- Autosild
- Jalakäijate sild
- Raudteesild
- Veeskamiskoht
- RMK puhkeala
- Sadam
- Vaatekoridor

Lisa 2 Võhandu jõe kasutusega seotud õigusaktid ja nendest tulenevad reeglid

	Õigusakt	Kommentaar (täiendav selgitus)	Sihtrühm	Õigused, keelud ja kohustused
VEELIIKLUS				
1.	Veeseadus https://www.riigiteataja.ee/akt/121122019017?leiaKehtiv	Sätestab üldised nõuded: kes, kus ja kuidas tohib veekogu veeliikluseks kasutada	Veesõidukite omanikud, rentijad	al § 183 Veeliiklus mh (3) Veekogul liikleja on kohustatud vältima maaomanike ja teiste veekogu ja vee kasutajate õiguste rikkumist ning vee-elustiku, veekogu sängi, kallaste, vesiehitiste ja tehnovõrkude kahjustamist.
		Kaks erinevat piirangut, mida saab kehtestada KOV: piirata veeliiklust või piirata veekogu avalikku kasutamist	KOV, elanikud, veeliiklejad	§ 184 Veeliikluse piiramine KOV üksusel on õigus keelata korraldusega oma haldusüksuse piirides avalikul või avalikult kasutataval veekogul veesõidukitega liiklemine, kehtestada liikluskiruse piirang ja keelata veekogu jääle minek, kui /.../ § 24 lg 4 ja edasi – veekogu avaliku kasutuse piiramine Inimese tervise ja turvalisuse tagamiseks võib KOV üksus oma haldusterritooriumi piirides ajutiselt piirata avalikult kasutatava veekogu või selle osa avalikku kasutamist, /.../
2.	Keskkonnaministri määrus Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded https://www.riigiteataja.ee/akt/104072019005	Kehtib kogu jõe ulatuses. Ei kehti laevatavatel siseveekogudel, seal kehtib meresõiduohutuse seadus, mis võib olla oluline juhul, kui Võhandu osas teha	Veesõidukite omanikud, rentijad, turismiettevõtjad, veeturistid	Sätestab mh piirangud veesõiduki kiirusele, sisepõlemismootori kasutamisele, liiklusele supluskohtades lähedal jms. § 4 Mootoriga varustatud veesõidukite kasutamine Sisepõlemismootoriga varustatud veesõidukite kasutamine avalikuks kasutamiseks määratud järvedel, mille pindala on alla 100 hektari, ja jõgedel, mille minimaalne laius veesõidukite liiklemist võimaldaval lõigul on alla 10 meetri, on keelatud.

		ettepanek taotleda Võõpsuni laevatatavaks.		
3.	Keskkonnaministri määrus Veekogu paisutamise, paisu likvideerimise ja veetaseme alandamise täpsustatud nõuded ning ökoloogilise miinimumvooluhulga määramise metodika https://www.riigiteataja.ee/akt/110102019003		HEJ omanikud	Kehtestatakse täpsustatud nõuded veekogu paisutamise, paisutamiseiga seotud keskkonnaseire, vee-elustiku kaitse, paisu, paisutuse likvideerimise ja veetaseme alandamise kohta ning ökoloogilise miinimumvooluhulga määramise metodika.
4.	Kalapüügiseadus https://www.riigiteataja.ee/akt/106072018013?leiaKehtiv , selle alusel VV määrus Kalapüügieskiri https://www.riigiteataja.ee/akt/103122019008?leiaKehtiv	Kehtestab mh kalapüügieskirja; Seab piirangud lõhejõgedele püügikeelualade ja – aegade näol	Kalastajad, jõe kasutajad, veeliiklejad, kinnistuomanikud	Seaduse üldised eesmärgid: 1) tagada kala- ja veetaimevaru kaitse ja säästlik kasutamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud kohuseteadliku kalanduse põhimõtetest; 2) tagada kala- ja veetaimevaru taastumisvõime ja veekogude tootlikkus; 3) vältida ebasoodsaid muutusi veekogu ökosüsteemis. Kalapüügieskirja määruses jõe sulgemiskeeld: § 20. Lg 1 Kõikidel veekogudel on keelatud: 1) sulgeda püünistega, välja arvatud silmutorbikute ja õngejadadega püügil, üle 1/3 vooluveekogust või vooluveekogul olevate saarte (madalike) vahelise vooluosa laiusest, siseveekogust, Vörtsjärv välja arvatud, merel väina või lahe laiusest, jättes vabaks ristlõike sügavaima osa , ning Lämmijärvel Eesti territoriaalvee laiusest, jättes vabaks laevatee; /.../.
JÕE- JA KESKKONNAKAITSE (vt ka kaitstavate loodusobjektide paiknemise skeem tabeli lõpus)				
5.	Veeseadus https://www.riigiteataja.ee/akt/106052020044?leiaKehtiv	Võhandu jõe kaldaalal on 10 m laiune veekaitsevöönd	Riik, KOV, maaomanikud, puhkajad ja matkajad	§ 119 Veekaitsevööndis on keelatud <ul style="list-style-type: none"> • maavarade ja maa-ainese kaevandamine ning geoloogilise uuringu teostamine; • puu- ja põõsarinde raie ilma Keskkonnaameti nõusolekuta;

		Võhandu jõgi kuulub avalikult kasutatavate veekogude nimekirja.		<ul style="list-style-type: none"> • maaharimine, väetise ja reoveesette kasutamine ning sõnnikuhoidla ja -auna paigaldamine; • keemilise taimekaitsevahendi kasutamine; • ehitamine, välja arvatud seadustes nimetatud erijuhud; • pinnase kahjustamine ja muu tegevus, mis põhjustab veekogu ranna või kalda erosiooni või hajuheidet. <p>Veeseaduse § 187 on loetletud tegevused, millele kehtib veeloa kohustus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Muuhulgas on veeluba nõutav, kui toimub veekogu paisutamine või hüdroenergia kasutamine. <p><i>Vastavalt veeseaduse varasemale redaktsioonile olid lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul (looduskaitseadus § 51 lg 2) paikneva varasemalt rajatud paisu omanikud kohustatud vee-erikasutusloa omandama 2010. a 1. jaanuariks. Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogule ehitatud paisul pidi olema tagatud kaladele läbipääs nii üles- kui ka allavoolu 2013. a 1. jaanuariks.</i></p>
6.	Keskkonnaseadustiku üldosa seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/121122019002?leiaKehtiv	Sätetab mh õiguse kasutada võõrast maatükki ja veekogu, sh veekogu avaliku kasutamise ja kallasraja mõiste, lõkke tegemise ja telkimise tingimused jms. Võhandu jõe kallasraja laius on 4 m.	Maaomanikud, puhkajad ja matkajad, veeliiklejad	§ 38 Kallasrada Lg 4 Kaldaomanik peab igaühel lubama kallasrada kasutada.

		(Kui osaliselt arvatakse laevatatavaks veekoguks, siis seal saab olema 10 m.)		
7.	Looduskaitseeadus https://www.riigiteataja.ee/akt/106052020017?leiaKehtiv Ranna ja kalda kaitse	Võhandu jõe kalda piiranguvööndi laius on 100 m, ehituskeeluvööndi laius 50 m / metsamaal 100 m / kaldajoonele lähemal kui 200 m asuv vähemalt 5 m kõrguse nõlva ehk kaldaastangu puhul (Võhandul ainult Paidra piirkonnas) koosnevad ranna või kalda piiranguvöönd, veekaitsevöönd ja ehituskeeluvöönd kaldaastangu alla kuni veepiirini jäävast alast ja vööndi laiusest.	Riik, KOV, maaomanikud, ka puhkajad	VI ptk Rand ja kallas (§ 34-42) piirangud jõe kaldal Ranna ja kalda piiranguvööndis asuvate metsade kaitse eesmärk on vee ja pinnase kaitsmine ja puhketingimuste säilitamine. Ehituskeeluvööndis on keelatud <ul style="list-style-type: none"> • uute hoonete ja rajatiste ehitamine, kuid siiski on nähtud ette ka mitmed erandid. Piiranguvööndis ei tohi <ul style="list-style-type: none"> • lageraielangi pindala olla suurem kui 2 ha, <i>välja arvatud</i> maaparandussüsteemi eesvoolu veekaitsevööndis maaparandushoiutööde tegemisel. • keelatud mitmed veekogu seisundit mõjutada võivad arendustegevused. • keelatud mootorsõidukiga sõitmine väljaspool selleks määratud teid ja radu ning maastikusõidukiga sõitmine, <i>välja arvatud erandjuhtudel</i> nagu kalapüügiõigusega isikul kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekogusse viimiseks ning maatulundusmaal metsamajandus- ja põllumajandustöödeks
8.	Looduskaitseeadus VV määrus Hoiualade kaitse alla võtmine Põlva maakonnas	Sätestab ja sisustab kaitstavate loodusobjektides, sh hoiuala ja maastikukaitseala mõiste. Võhandu jõe hoiuala on vee-ala, seetõttu ei rakendu LKS § 32-33	Riik, KOV, maaomanikud	LKS § 4 lg 8 p 3 Hoiuala on elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused. Elupaikade kaitse on riigi kohustus, maaomanikule rakendub see sisuliselt läbi LKS seatud kitsenduste. LKS § 14 Üldised kitsendused

		<p>toodud kitsendused metsade raietele jne. Võhandu jõe hoiuala kaitse-eesmärgid on: jõgede ja ojade (3260) ning II lisas nimetatud liikide – hariliku hingi (<i>Cobitis taenia</i>), hariliku võldase (<i>Cottus gobio</i>), hariliku vingerja (<i>Misgurnus fossilis</i>), rohe-vesihobu (<i>Ophiogomphus cecilia</i>) ja paksukojalise jõekarbi (<i>Unio crassus</i>) elupaikade kaitse.</p>		<p>Hoiualal ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet; 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid; 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut; 6) lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lauritrit või paadisilda; 7) anda projekteerimistingimusi; 8) anda ehitusluba; 9) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatis; 10) jahilulukeid lisaõota.
9.	<p>Looduskaitse seadus Koelmuala kaitse</p>	<p>Loodus kaitse seaduse § 51 lõike 2 alusel kuulub lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse Võhandu jõe lõik Paidra paisust Ruusa raudteesillani.</p>	Jõe kasutajad	<p>Keelatud on uute paisude rajamine ja olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, ning veekogu loodusliku sängi ja hüdroloogilise režiimi muutmine.</p>
10.	<p>1964.02.04 ENSV MN määrus nr. 56 Maastikuliste kaitsealade, objektide ja dekoratiivsete taimede riikliku kaitse alla võtmise kohta Võhandu jõe ürgoru maastikukaitseala (KLO1000315) ja maastikukaitse eeskiri</p>	<p>Hetkel kehtib kaitsealal kaitse-eeskiri aastast 1964, mis on lähtuvalt looduskaitse seadusest vaja uuendada eesmärgiga viia kaitsekord kooskõlla praegu kehtiva seadusandlusega ning tagada alal esinevate</p>	Riik, KOV, maaomanikud, suurürituste- ja matkakorraldajad, ka puhkajad	<p>Võhandu jõe ürgoru maastikukaitseala kaitsekord on seisuga mai 2020 uuendamata, seega on kaitsealal LKS § 91 lg 4 kohaselt sama seaduse § 31 lg 2 sätestatud tegevused lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, kui kaitsekord ei sätesta teisiti. LKS § 31 lg 2 p 11 kohaselt on piiranguvööndis telkimine, lõkketegemine ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas keelatud.</p>

		väärtuste kaitse. Kaitse-eeskirja uuendamise ja piiride täpsustamise protsess on töös.		
11.	Võhandu jõe ürgoru loodusala EE0080235 (Natura loodusala), kinnitatud 12.12.2008; sellega seotult Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS)	Loodusala maismaa pindala on 209 ha, siseveekogu pindala 40,6 ha. Kaitse eesmärgiks olevad liigid: Cobitis taenia (hink, Cottus gobio (võldas), Unio crassus (jõekarp, paksukojaline)	Riik, KOV, maaomanikud	Otseseid piiranguid ei ole sätestatud, kaitse-eesmärgiks seatud liike ei tohi kahjustada. Sisuliselt peaks igale tegevusele eelnema eelhindamine, et välja selgitada, kas kavandataval tegevusel on oluline mõju Natura 2000 võrgustiku alale. Võib esineda tegevusi, millest pole kohustust valda teavitada ja millele eelhindamise läbiviimine on seetõttu keeruline. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) kohaselt on keskkonnamõju hindamine kohustuslik kui: <ul style="list-style-type: none"> ▪ taotletakse tegevusluba või selle muutmist ning tegevusloa taotlemise või muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju; ▪ kavandatakse tegevust, mis võib üksi või koostoimes teiste tegevustega eeldatavalt oluliselt mõjutada Natura 2000 võrgustiku ala. <p>Suures osas kattub ala ka ehituskeeluvööndiga, seetõttu ka tegevuspiirangud kattuvad.</p>

